

УДК 342.925:347.92(477+470+476).00136

О.М. Михайлов, асистент кафедри
адміністративного і фінансового права НУ "ОЮА"

СУДОВИЙ РОЗПОРЯДНИК ЯК УЧАСНИК АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Аналізуються права та обов'язки, місце й роль нового учасника вітчизняного судочинства у механізмі відправлення судом правосуддя по адміністративних справах. Проводиться порівняльний аналіз правового статусу судового розпорядника за КАС України, ЦПК України, проектами ГПК України від 6 березня 2008 року № 2178 та КГС України від 16 липня 2008 року № 2777 із правовим статусом особи, на яку законодавством Російської Федерації, Республіки Білорусь покладено обов'язок забезпечувати громадський порядок у залі судового засідання, суді. Звертається увага на низький рівень коефіцієнту корисної дії судового розпорядника як учасника судового процесу. Ставиться під сумнів доцільність існування інституту судового розпорядника в адміністративному судочинстві України.

Ключеві слова: учасник адміністративного судочинства; права та обов'язки, місце й роль судового розпорядника у механізмі відправлення правосуддя; обов'язок слідкувати за дотриманням порядку особами, присутніми у залі судового засідання.

Аналізуються права і обов'язки, місце і роль нового учасника отечественного судопроизводства в механізмі отправления судом правосудия по административным делам. Проводится сравнительный анализ правового статуса судебного распорядителя по КАС Украины, ГПК Украины, проектами ХПК Украины от 6 марта 2008 года № 2178 и КХС Украины от 16 июля 2008 года № 2777 с правовым статусом лица, на которое законодательством Российской Федерации, Республики Беларусь возложена обязанность Связь обеспечивать общественный порядок в зале судебного заседания, суде. Обращается внимание на низкий уровень коэффициента полезного действия судебного распорядителя как участника судебного процесса. Ставится под сомнение целесообразность существования института судебного распорядителя в административном судопроизводстве Украины.

Ключевые слова: участник административного судопроизводства; права и обязанности, место и роль судебного распорядителя в механизме отправления правосудия; обязанность следить за соблюдением порядка лицами, присутствующими в зале судебного заседания.

The article examines the rights and obligations, place and role of a new participant of the domestic legal proceedings in the mechanism of administrative judicature. The author gives a comparative analysis of the legal status of the court administrator in the Administrative Proceedings Code of Ukraine, Civil Procedural Code of Ukraine, draft law of Commercial and Procedural Code of Ukraine dated on the 6th March, 2008 № 2178, draft law of Commercial Proceedings Code of Ukraine dated on the 16th July, 2008 № 2777 with the legal status of the person who must ensure public order in the courtroom according to the legislation of Russian Federation and Republic of Belarus. The author pays attention to the low level of efficiency of the court administrator as a participant of litigation. The question of reasonability of existence of the institute of a court administrator in administrative legal proceedings of Ukraine is also under discussion.

Key words: the participant of Administrative legal proceedings, the rights and obligations, a place and a role of the registrar in the justice mechanism, the duty to enforce the order by persons presenting in the courtroom.

Актуальність. Поява у сучасному вітчизняному законодавстві раніше невідомої фігури — судового розпорядника, закріплення основ правового статусу, місця й ролі нового учасника судочинства у механізмі відправлення судом правосуддя спричинили вибірковий інтерес з боку юридичної спільноти України.

На думку І.Б. Коліушко, Р.О. Куйбіди, у зв'язку із запровадженням Законом України «Про судоустрій» від 7 лютого 2002 року № 3018-III служби судових розпорядників виникає необхідність визначити правовий статус судового розпорядника в адміністративному судочинстві [13].

Аналіз останніх досліджень. А.Т. Комзюк, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельник [19, 183-184], Т.О. Коломоєць [16, 116] без належної уваги залишають проблему правового регулювання

правового статусу судового розпорядника, обмежуючись цитуванням перерахованих у КАС України прав та обов'язків. В.Д. Андрійцьо, П.А. Трачук [17], Е.Ф. Демський [15], В.С. Стефанюк [24] у своїх роботах дане питання не досліджують. С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, С.В. Щербак [25], навпаки, досліджують, але посилаючись на думку багатьох фахівців вважають недоцільним існування посади судового розпорядника.

Мета. Дослідити права та обов'язки, місце й роль судового розпорядника у механізмі відправлення судом правосуддя по адміністративних справах. Провести порівняльний аналіз правового статусу судового розпорядника за КАС України, ЦПК України, проектами ГПК України від 6 березня 2008 року № 2178 та КГС України від 16 липня 2008 року № 2777 із правовим статусом особи, на яку законодавством Російської Федерації, Республіки Білорусь покладено обов'язок забезпечувати громадський порядок у залі судового засідання, суді. Проаналізувати коефіцієнт корисної дії судового розпорядника як учасника в адміністративному судочинстві України.

Основний матеріал. На думку С.В. Ківалова, І.О. Картузової [14, 106-107] введення судового розпорядника в адміністративний процес є новелою. Р.О. Куйбіда [18, 378] стверджує, що поява судового розпорядника обумовлена необхідністю звільнення секретаря судового засідання від невластивих для нього функцій, які він раніше виконував.

Слід зазначити, що:

- по-перше, до прийняття КАС України, коли провадження по справах, що виникають з адміністративно-правових відносин велося за нормами ЦПК України від 18 липня 1963 року, теперішні функції судового розпорядника в адміністративному судочинстві раніше виконував секретар судового засідання, якого як і тепер приймають на посаду за умови наявності вищої освіти за спеціальністю «Правознавство» або «Правоохоронна діяльність» з освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче молодшого спеціаліста, без вимог до стажу роботи так само як і судового розпорядника, котрий, повинен так само мати вищу освіту за спеціальністю «Правознавство» або «Правоохоронна діяльність» з освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче молодшого спеціаліста, без вимог до стажу роботи (п. 1.4. Типової посадової інструкції секретаря судового засідання місцевого загального суду та п. 1.4. Типової посадової інструкції судового розпорядника місцевого загального суду, що затверджені наказом ДСА України «Про затвердження Типових посадових інструкцій працівників апарату місцевого загального суду» від 20 липня 2005 року № 86, п. 2.7. наказу ДСА України «Про затвердження Положення про службу судових розпорядників та організацію її діяльності» від 14 липня 2011 року № 112 (Далі — Положення про службу судових розпорядників);

- по-друге, слід погодитися із думкою Н.В. Александрової, Р.О. Куйбіди: «Процесуальне становище інших учасників адміністративного процесу (секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач) в адміністративному судочинстві не має суттєвих відмінностей порівняно з цивільним судочинством» [21].

Аналіз ст. 153 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ст. 62, ч. 2 ст. 64 КАС України та ст. 47, ч. 1 ст. 49 ЦПК України, Положення про службу судових розпорядників, наказу ДСА України «Про затвердження Інструкції про порядок забезпечення старшими судовими розпорядниками та судовими розпорядниками проведення судового засідання, їх взаємодії з правоохоронними органами» від 18 жовтня 2004 року № 182/04 (Далі — Інструкція про порядок забезпечення судовими розпорядниками проведення судового засідання) дозволяє зробити висновок, що права та обов'язки судового розпорядника в адміністративному судочинстві не просто не мають суттєвих відмінностей, а у своєму об'ємі й змісті відповідають правам та обов'язкам судового розпорядника у цивільному процесі, оскільки служба судових розпорядників утворюється та діє у кожному суді загальної юрисдикції.

ЦПК України, на відміну від КАС України, не містить положення щодо можливості

головуючого у процесі залучати судового розпорядника, а у разі відсутності останнього, функції судового розпорядника виконуватиме секретар судового засідання. Р.О. Куйбіда вважає участь судового розпорядника у судовому засіданні у цивільному процесі обов'язковою [18, 382]. Судовий розпорядник, крім осіб, які беруть участь у справі, є учасником цивільного процесу (стаття 47 ЦПК України).

Відповідно до ст. 62 КАС України, судовий розпорядник, крім осіб, які беруть участь у справі так само є учасником процесу. С.В. Ківалов, І.О. Картузова [14, 106-107], В.К. Матвійчук, І.О. Хар [20, 444] вважають участь судового розпорядника у судовому засіданні в адміністративному судочинстві не є обов'язковою (факультативною [19, 183]). Відповідно до ч. 4 ст. 64 КАС України, — у разі відсутності в судовому засіданні розпорядника його функції виконує секретар судового засідання. Рішення про доцільність залучення судового розпорядника повинен виносити головуючий залежно від складності справи [14, 106-107; 20, 444].

Важливо зазначити, що ані ЦПК України із КАС України, ані єдине для служб судових розпорядників судів загальної юрисдикції Положення про службу судових розпорядників, Інструкція про порядок забезпечення судовими розпорядниками проведення судового засідання не визначають, у разі наявності/відсутності неповажної/поважної причини, право/обов'язок судового розпорядника не брати участь у судовому засіданні.

У судах загальної юрисдикції, що знаходяться на периферії окремих адміністративно-територіальних одиниць, може скластися ситуація, коли незважаючи на наказ ДСА України «Про затвердження Норм комплектування судів загальної юрисдикції посадами старших судових розпорядників та судових розпорядників» від 12 липня 2005 року № 79/05, що визначив оптимальні критерії комплектування місцевих судів посадами судових розпорядників із співвідношення однієї посади розпорядника до двох посад суддів та однієї посади старшого розпорядника в апараті суду та комплектування апеляційних судів посадами судових розпорядників у співвідношенні одна посада судового розпорядника до трьох посад суддів та одна посада старшого судового розпорядника в апараті суду тобто чисельність служби судових розпорядників як структурного підрозділу апарату суду знаходиться у залежності від кількості суддів у тій чи іншій судовій інстанції, п 2.5. Положення про службу судових розпорядників допускає утворення служби судових розпорядників, де штатна чисельність не перевищує двох осіб й, з об'єктивних причин (хвороба, наявність вакансії тощо), судовий розпорядник відсутній у зазначену судом дату, час і місце проведення судового засідання. По адміністративній справі судове засідання відбудеться так як функції судового розпорядника виконуватиме секретар судового засідання. Неприбуття судового розпорядника у судове засідання по цивільній справі перешкоджатиме її розгляду, оскільки відсутність учасника процесу, функції якого не може виконати ніхто інший з учасників цивільного процесу, унеможливило розгляд цивільної справи.

Зазначене дозволяє припустити імовірність труднощів із організаційним забезпеченням цивільного процесу у керівника апарату суду, який відповідно до ч. 2 ст. 149 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», — несе персональну відповідальність за належне організаційне забезпечення суду, суддів та судового процесу; відсутність у цивільному процесі проблеми виконання секретарем судового засідання функцій судового розпорядника, оскільки незважаючи на тождність кваліфікаційних вимог до посад одного й іншого, ЦПК України не передбачає виконання секретарем судового засідання функцій судового розпорядника, у разі його відсутності, й навпаки, виконання судовим розпорядником функцій секретаря судового засідання, у разі його відсутності.

В адміністративному судочинстві ситуація діаметрально протилежна.

З точки зору юридичної техніки, конструкція ч. 4 ст. 64 КАС України має більш вдалий характер, оскільки надаючи можливість виконання секретарем судового засідання

функцій судового розпорядника, у разі його відсутності, не створюється перешкод розгляду адміністративної справи. Однак, при цьому не вирішується питання виконання іншим учасником процесу — секретарем судового засідання нових для себе функцій. Ч. 4 ст. 64 КАС України має імперативний характер для секретаря судового засідання так як головуючий у судовому засіданні зобов'язує останнього виконувати функції судового розпорядника у разі його відсутності у судовому засіданні.

Особа, яка виконує функції секретаря судового засідання в адміністративному судочинстві, на відміну від колеги по цеху у цивільному процесі, опинилася у складній ситуації.

ЦПК України не збільшує навантаження на секретаря судового засідання за рахунок виконання функцій судового розпорядника так як передбачає участь у судовому засіданні його обов'язкових учасників — секретаря судового засідання, судового розпорядника. Чітко розмежовує процесуальні права та обов'язки, попереджаючи будь-яке дублювання як із однієї так із іншої сторони. Секретар судового засідання виконує свої функції, судовий розпорядник свої.

КАС України не звільняє від участі у судовому засіданні судового розпорядника, Типова посадова інструкція секретаря судового засідання місцевого загального суду, що затверджена наказом ДСА України «Про затвердження Типових посадових інструкцій працівників апарату місцевого загального суду» від 20 липня 2005 року № 86 не зобов'язує секретаря судового засідання виконувати функції судового розпорядника, однак за рішенням головуючого у судовому засіданні на підставі ч. 4 ст. 64 КАС України секретарю судового засідання доводиться виконувати такі функції, не маючи достатніх на те спеціальних умінь, знань та не отримуючи належної компенсації за надмірне психічне, фізичне навантаження.

Складається ситуація, коли один й той самий суддя в одному й тому самому районному, районному у місті, міському судді, користуючись допомогою одного й того помічника готується до розгляду, за участю одного й того секретаря судового засідання із обов'язковою присутністю у залі судового засідання судового розпорядника розглядає цивільні справи, а за умови розгляду адміністративної справи тим самим складом, за виключенням судового розпорядника, секретар судового засідання за рішенням головуючого у судовому засіданні вимушений виконувати функції судового розпорядника, у разі його відсутності.

Враховуючи співвідношення секретарів судових засідань до судових розпорядників як два до одного у місцевому суді та три до одного в апеляційному суді, то можна припустити, що поки секретарі судових засідань знаходитиметься у більшості по відношенню до судових розпорядників й ЦПК України вимагатиме від останніх обов'язкової участі у судовому засіданні, доти ти самі секретарі судових засідань виконуватимуть за рішенням головуючого у судовому засіданні функції судових розпорядників, у разі їх відсутності.

Порочна практика зобов'язання виконувати невластиві секретарю судового засідання функції може отримати своє подальше розповсюдження.

Наприклад, відповідно до ч. 4 ст. 78 проекту Господарського процесуального кодексу України внесеній народним депутатом України VI скликання Д.М. Приτικοю від 6 березня 2008 року № 2178 [9] та ч. 5 ст. 56 проекту Кодексу господарського судочинства України внесеній народними депутатами України VI скликання В.А. Бондиком, Ю.А. Кармазіним від 16 липня 2008 року № 2777 [10] судовий розпорядник у господарському процесі (судочинстві) отримує той самий об'єм права та обов'язків, що судовий розпорядник в адміністративному судочинстві, а у випадку відсутності судового розпорядника у судовому засіданні його функції виконуватиме секретар судового засідання.

В.К. Матвійчук, І.О. Хар стверджують, що залучення судового розпорядника до адміністративного процесу покликане забезпечити численні організаційні аспекти судового засідання, безумовно створює максимально сприятливі умови для всебічного та ефективного розгляду адміністративної справи [20, 444, 446].

С.Я. Фурса, Є.І. Фурса та С.В. Щербак вважають такого учасника безпосереднім помічником судді у процесі, адже його діяльність спрямована на те, щоб розвантажити суддю від технічної роботи, з метою спрямування розумової діяльності останнього на комплексне сприйняття усіх обставин справи, що дасть йому можливість при постановленні судового рішення повно, всебічно та правильно оцінити докази та постановити законне та обґрунтоване рішення [25, 221].

Досягти зазначеної мети можна лише шляхом реалізації прав та виконання обов'язків судовим розпорядником у межах визначеної п. 3.1. Положення про службу судових розпорядників для служби судових розпорядників завдань: а) додержання особами, які перебувають у суді, встановлених правил; б) виконання учасниками судового процесу та іншими особами, які перебувають в залі судового засідання, розпоряджень головуючого в судовому засіданні.

Розглядаючи актуальні питання правового й організаційного положення судових приставів, які забезпечують встановлений порядок діяльності судів С.П. Грішін відносить обов'язки судового розпорядника до складних охоронних заходів, що складаються з комплексу різних за характером й змістом конкретних дій. Частина з них здійснюється у ході судового засідання, частина — за його межами (до початку або після закінчення судового засідання). Деякі дії можуть вчинятися упродовж доволі тривалого часу, незалежно від того, триває судове засідання чи ні, інші обмежені у часі й просторі [23].

Обов'язки судового розпорядника треба коментувати у контексті аналізу процесуальної діяльності головуючого у судовому засіданні, оскільки на практиці має місце виконання судовим розпорядником вказівок судді. Суддя наділений певними технічними функціями, зокрема вживає необхідні заходи для забезпечення у судовому засіданні належного порядку. У цей момент безпосереднє виконання вказівок судді здійснює судовий розпорядник. Судовий розпорядник також слідкує за додержанням порядку особами, присутніми у залі судового засідання. Таке «слідкування» є безперспективним, оскільки він не вправі вживати будь-яких заходів без вказівки судді. Виходить, судовий розпорядник лише констатує порушення особами порядку у судовому засіданні, а суддя на його повідомлення застосовує певні заходи.

Виникає сумнів у доцільності такої діяльності, неже суддя, коли він бачить, що особи порушують порядок у судовому засіданні, повинен мовчати до тих пір, поки судовий розпорядник не скаже йому про це? Понад те, він не виконує навіть цієї функції, оскільки має співпрацювати з судовою міліцією, що безпосередньо видаляє порушників дисципліни» [25, 221-222].

Одним із важливих аспектів проблеми правового статусу судового розпорядника є те, що діюче законодавство (ЦПК України, КАС України, Положення про службу судових розпорядників) не передбачають можливості застосування судовим розпорядником дієвих заходів впливу морального, особистісного (фізичного) та іншого характеру з метою охорони відповідних суспільних норм шляхом попередження, припинення правопорушень, а також покарання за їх вчинення, оскільки судовий розпорядник може скласти за розпорядженням головуючого у судовому засіданні лише протокол про адміністративні правопорушення, передбачений ст. 185³ КУпАП, при цьому не повинен допускати дій і вчинків, які можуть зашкодити інтересам державної служби чи заподіяти шкodu підприємствам, установам, організаціям і громадянам, принизити їх честь та гідність, а також вчинення інших неправомірних дій. У разі необхідності, відповідно до п 5.2. Положення про службу судових розпорядників судовий розпорядник зобов'язаний забезпечити взаємодію зі спеціальними підрозділами органів МВС України, іншими правоохоронними органами.

У буквальному смислі — означає, якщо судовому розпоряднику забракне ділових якостей й дипломатичних навичок попередити, припинити вчинення правопорушення, він звертається за допомогою до співробітників спеціального підрозділу органу МВС України, які відповідно до ст. 154 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», п. п. 2.1. — 2.3., 2.6., 3.1. наказу МВС України «Про затвердження Положення про спеціальний підрозділ судової міліції

«Грифон» від 19 листопада 2003 року № 1390 забезпечують виконання правил пропуску осіб до приміщень судів та на їх територію транспортних засобів, підтримання порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, охорони приміщень суду, виконання функцій щодо державного захисту суддів, працівників суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу, забезпечення заходів безпеки при розгляді судових справ у всіх інстанціях. Уживає необхідні заходи для забезпечення безпеки суддів, членів його сім'ї та здійснює оперативно-розшукову діяльність з метою отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених осіб. Особовий склад спеціального підрозділу комплектується з числа найбільш професійно підготовлених працівників міліції, які мають необхідний рівень бойової і фізичної підготовки та особами, що пройшли дійсну строкову військову службу в підрозділах внутрішніх військ МВС України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України, з часу звільнення яких у запас минуло не більше одного року.

М.Т. Куниця вважає, що видатки бюджету дозволяють утримувати тільки 37% від граничної чисельності особового складу спеціального підрозділу судової міліції «Грифон». Враховуючи це, доцільно було б передбачити надання судовим розпорядникам повноважень щодо здійснення деяких інших правоохоронних функцій з підтриманням громадського порядку в залі судового засідання та приміщенні суду, перед тим закріпивши право на зберігання та носіння спеціальних засобів й зобов'язавши проходити спеціальну професійну підготовку [22, 123].

З такою думкою погодитися неможна. «Якщо правову основу для функціонування служби фактично створено, то ефективно функціонувати вона поки що не може через неуккомплектованість, а, подекуди, і взагалі через відсутність у багатьох судах посад судових розпорядників», — зауважує сам же М.Т. Куниця [22, 123-124]. Ірраціонально позбавляти частини повноважень співробітників спеціального підрозділу судової міліції, оскільки таке «надання судовим розпорядникам повноважень щодо здійснення деяких інших правоохоронних функцій з підтриманням громадського порядку в залі судового засідання та приміщенні суду» не вирішує проблеми недофінансування й ускладнює існуючу із недоуккомплектованістю через появу необхідності боротьби із повітряними млинами — збільшення кваліфікаційних вимог до судового розпорядника автоматично веде до збільшення психічного, фізичного навантаження на державного службовця, що компенсується за рахунок збільшення заробітної плати; внесення змін у програми навчальних закладів з підготовки осіб за спеціальністю «Правознавство» або «Правоохоронна діяльність» освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче молодшого спеціаліста; внесення змін у відповідні нормативно-правові акти.

Справедливо відмічають С.Я. Фурса, Є.І. Фурса та С.В. Щербак, останнім часом суди перетворюються на «фортеці». Недоцільне виконання функцій «вишибали» у судовому засіданні особою, яка має вищу юридичну освіту. Можна припустити, що деякі громадяни не здатні стримувати своїх емоцій, але поки що їх незначна кількість, тому доцільно звернутися до підрозділів швидкого реагування, яких у нас також безліч, які зобов'язані приїжджати протягом декількох хвилин і зможуть навести лад. Якщо до цього додати, що багато приміщень судів розташовані біля приміщень МВС України, то така показова демонстрація «сили» суду не піде на користь. Багато судових засідань проходять у кабінетах суддів, оскільки залів судових засідань не вистачає на всіх, то діяльність судового розпорядника у маленьких кабінетах стає практично неможливою [25, 222].

Необхідно звернути увагу на те, що:

по-перше, як до прийняття КАС України, так і у теперішній час секретар судового засідання маючи ту саму кваліфікацію, що й судовий розпорядник, фактично виконує права та обов'язки останнього;

по-друге, секретар судового засідання так само як судовий розпорядник виконує

розпорядження головуєчого у судовому засіданні й вимушений, оскільки немає владних повноважень щодо забезпечення порядку у залі судового засідання та не володіє спеціальними знаннями, уміннями та навичками як і судовий розпорядник, у складних ситуаціях звертатися за допомогою до спеціальних підрозділів органів Міністерства внутрішніх справ України, іншими правоохоронних органів;

по-третє, норми щодо виконання судовим розпорядником розпорядження головуєчого про приведення до присяги перекладача, експерта та запрошення до зали судового засідання свідків, приведення їх до присяги (ч. 5, 6 ст. 64 КАС України) не узгоджуються із ч. 2 ст. 125, ч. 2 ст. 131 та ч. 4 ст. 141 КАС України, оскільки головуєчий у судовому засіданні попереджає перекладача, експерта та свідка під розписку про кримінальну відповідальність та приводить їх до присяги. До обов'язків судового розпорядника входить лише надання письмового тексту присяги зазначеним суб'єктам та відібрання її у них із виконаним підписом (розпискою) та надання суду для приєднання до матеріалів справи. Наприклад, у законодавстві США, де особа, яка виконує функції судового розпорядника подає Біблію для складання клятви. Положення ч.ч. 1, 2 ст. 141 КАС України на практиці не часто виконуються, оскільки у багатьох судах залів судового засідання не вистачає, судді розглядають справи у своїх невеликих за площею кабінетах. Не завжди вистає фізичного простору особам, які беруть участь у справі, не говорячи вже про інших учасників процесу. Норми, що визначають порядок окремого один від одного допиту свідків; свідки, які ще не дали показань, не можуть перебувати у залі судового засідання під час судового розгляду; судовий розпорядник вживає заходів, щоб свідки, яких допитали, не спілкувалися з тими, яких суд не допитав мають декларативний характер. Судовий розпорядник не може одночасно бути присутнім у двох місцях одночасно тобто слідкувати за дотриманням порядку особами, присутніми у залі судового знаходиться й перебуваючи за дверима зали судового засідання свідками, щоб не допустити спілкування осіб, які ще не допитані судом. Чи може, в умовах значного розвитку сучасних інформаційних технологій, коли абоненти можуть, і чути, і бачити один одного, судовий розпорядник вжити дієвих заходів із недопущення спілкування свідка, якому суд за згодою сторін дозволив залишити зал судового засідання й свідка, якого ще не допитав суд? Вихід є — залишити допитаного свідка у залі судового засідання до закінчення судового засідання. Якщо останньому не знайдуть місця або поспішатиме, судовий розпорядник опиниться у безвихідній ситуації;

по-четверте, процесуальне законодавство «найближчих сусідів» не передбачає в якості учасника процесу будь-якої особи із правовим статусом наближеного до судового розпорядника. Відповідно до ст. 188 Кодексу Республіки Білорусь про судоустрій і статус суддів від 29 червня 2006 року № 139 [12], — обов'язки щодо забезпечення громадського порядку у суді, припинення фактів неповаги до суду, охорону приміщення суду та виконання інших функцій, пов'язаних із підтриманням громадського порядку у суді, покладаються на органи внутрішніх справ. Згідно до ст. 1, ч. ч. 1, 4, 8 ст. 4, ч. 1 ст. 11 Федерального закону «Про судових приставів» від 21 липня 1997 року № 118-ФЗ [11] судові пристави у залежності від виконуваних ними обов'язків поділяються на судових приставів-виконавців і судових приставів по забезпеченню встановленого порядку діяльності судів. Останній, при виконанні службових обов'язків (підтримання громадського порядок у будівлі, приміщеннях суду; забезпечення у суді, а при виконанні окремих процесуальних дій поза будівлею, приміщень суду безпеку суддів, присяжних засідателів та інших учасників судового процесу тощо) після проходження спеціальної підготовки має право на зберігання, носіння вогнепальної зброї й спеціальних засобів;

по-п'яте, ірраціонально утримувати за рахунок державного бюджету цілу підрозділу апарат суду — служби судових розпорядників, коли у будь-який момент за рішенням головуєчого у судовому засіданні, на секретаря судового засідання можна покласти права та обов'язки недієвого учасника адміністративного судочинства.

Висновки:

1. Наявність інституту судового розпорядника в адміністративному судочинстві України не виправдовує себе. Коефіцієнт корисної дії служби судових розпорядників мізерний, оскільки до її утворення, функції судового розпорядника, які раніше виконували секретар судового засідання й судова міліція, у разі відсутності, за рішенням головуючого у судовому засіданні, так само у теперішній час продовжують виконувати секретар судового засідання й спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон». Інститут судового розпорядника — учасника адміністративного судочинства України слід упразднити.

2. Для виконання функцій судового розпорядника достатня особа з неповною вищою освітою за спеціальністю «Правознавство» або «Правоохоронна діяльність», освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче молодшого спеціаліста тобто технічні функції (запрошення учасників адміністративного процесу до зали судового засідання, оголошення про вхід/вихід суду до/із зали судового засідання тощо) судового розпорядника слід повернути секретарю судового засідання, перед тим підвищивши заробітну плату за рахунок вивільнених коштів. Зазначені дії оптимізують видатки на утримання апарату суду й поновлять престиж посади.

3. Охоронні функції (забезпечення належного стану зали судового засідання, слідкування за дотриманням порядку особами, присутніми у залі судового засідання, виконання розпорядження головуючого, що пов'язане із забезпечення умов, необхідних для розгляду адміністративної справи тощо) судового розпорядника слід покласти на професійно підготовлених працівників спеціального підрозділу судової міліції «Грифон».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 липня 1963 року [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб-сайт. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a&find=1&typ=21>

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб-сайт. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1618-15>

3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб-сайт. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2747-15>

4. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Положення про спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон» від 19 листопада 2003 року № 1390 [Електронний ресурс] / Судова влада України // Офіційний веб-портал. — Режим доступу: http://court.gov.ua/tu16/info_suddi/bez5/

5. Наказ Державної судової адміністрації України «Про затвердження Інструкції про порядок забезпечення старшими судовими розпорядниками та судовими розпорядниками проведення судового засідання, їх взаємодії з правоохоронними органами» від 18 жовтня 2004 року № 182/04 [Електронний ресурс] / Судова влада України // Офіційний веб-портал. — Режим доступу: <http://www.court.gov.ua/dsa/2214/ndsas2/>

6. Наказ Державної судової адміністрації України «Про затвердження Норм комплектування судів загальної юрисдикції посадами старших судових розпорядників та судових розпорядників» від 12 липня 2005 року № 79/05 [Електронний ресурс] / Судова влада України // Офіційний веб-портал. — Режим доступу: <http://www.court.gov.ua/dsa/2214/ndsas7/>

7. Наказ Державної судової адміністрації України «Про затвердження Типових посадових інструкцій працівників апарату місцевого загального суду» від 20 липня 2005 року № 86 [Електронний ресурс] / Професійна юридична система Mera-Hay // Офіційний сайт розробленої приватним акціонерним товариством «Інформтехнологія» інноваційної правової системи під торговельною маркою HaY®. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.11781.0>

8. Наказ Державної судової адміністрації України «Про затвердження Положення про службу судових розпорядників та організацію її діяльності» від 14 липня 2011 року № 112 [Електронний ресурс] / Професійна юридична система

Mera-Hay // Офіційний сайт розробленої приватним акціонерним товариством «Інформтехнологія» інноваційної правової системи під торговельною маркою HaY®. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0112750-11>

9. Проект Господарського процесуального кодексу України внесений народним депутатом України VI скликання Д.М. Приaticoю від 6 березня 2008 року № 2178 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб-сайт. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=31920

10. Проект Кодексу господарського судочинства України внесений народними депутатами України VI скликання В.А. Бондником, Ю.А. Кармазіним від 16 липня 2008 року № 2777 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Офіційний веб-сайт. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=33065

11. Федеральний закон «Про судових приставів» від 21 липня 1997 року № 118-ФЗ [Електронний ресурс] / Консультант Плюс // Офіційний сайт компанії «Консультант Плюс» — Режим доступу до документу: <http://www.consultant.ru/online/base/?req=doc;base=LAW;n=103050>

12. Кодекс Республіки Білорусь про судострій і статус суддів від 29 червня 2006 року № 139 [Електронний ресурс] / Національний правовий інтернет-портал Республіки Білорусь // Електронний банк даних правової інформації Республіки Білорусь. — Режим доступу до документу: <http://www.pravo.by/WEBNPA/text.asp?RN=hk0600139#&Article=188>

13. Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України / Автори-упорядники І.Б. Коліушко, Р.О. Куйбіда. — К.: Факт, 2003. — 536 с. [Електронний ресурс] / І.Б. Коліушко, Р.О. Куйбіда // Центр політико-правових реформ. — Режим доступу: <http://www.pravo.org.ua/index.php/publications-centre-tmn-ua/289-2011-06-20-16-49-22>

14. Адміністративне процесуальне (судове) право України: Підручник / За заг. ред. С.В. Ківалова. — Одеса: Юридична література, 2007. — 312 с.

15. Адміністративне процесуальне право України: навч. посіб. / Е.Ф. Демський — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 496 с. — Бібліогр.: с. 488 — 495.

16. Адміністративне судочинство: Підручник / За заг. ред. Т.О. Коломощь. — К.: Істина, 2009. — 256 с.

17. Андрійцю В.Д., Трачук П.А. Адміністративне судочинство України: Підручник: У 2-х тт. Том 1. — Ужгород: Видавництво «Гражда», 2009. — 367 с.

18. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар: У 2 т. / За заг. ред. Р.О. Куйбіди — К.: Книги для бізнесу, 2007. — Том 1. — 552 с.

19. Комзюк А.Т., Бевзенко В.М., Мельник Р.С. Адміністративний процес України: Навч. посіб. — К.: Прецедент, 2007. — 531 с.

20. Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України. В 2-х тт. Том 1 / За заг. ред. В.К. Матвійчука / Матвійчук В.К., Харі О., — К.: КНТ, 2007. — 788 с.

21. Основи адміністративного судочинства в Україні (навчальний посібник для юридичних факультетів та юридичних клінік) / За заг. редакцією Александрової Н.В., Куйбіди Р.О. - К: Конус-Ю, 2006. - 256 с. [Електронний ресурс] / Н.В. Александрова, Р.О. Куйбіда // сайт Центру політико-правових реформ. — Режим доступу: <http://www.pravo.org.ua/index.php/publications-centre-tmn-ua/2011-06-15-11-46-49?start=40>

22. Питання удосконалення судової системи України: Матер. наук.-практ. конференції / Ред. кол.: Ю.В. Баулін (голов. ред.) та ін. — Х.: вид-во «Кроссруд», 2007. — 148 с.

23. Судебные приставы по обеспечению установленного порядка деятельности судов: Учебно-практическое пособие. - М., 2000. - 333 с. [Електронний ресурс] / Vuzlib // Інтернет-сайт економіко-правової бібліотеки. — Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.net/book_z2133_page_1.html

24. Судовий адміністративний процес: Монографія. — Харків: Фірма «Консум», 2003. — 464 с.

25. Фурса С.Я., Фурса Є.І., Щербак С.В. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар: У 2 т. / За заг. ред. С.Я. Фурси. — К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2006. — 912 с. (Серія «Процесуальні науки»).